

TEATRUL NATIONAL „I.L. CARAGIALE” BUCUREȘTI

PREMIERĂ

DRAGĂ MINCINOSULE

Comedie

**după scrisorile lui G.B. SHAW și ale STELLEI CAMPBELL
de JEROME KILTY**

Stagiunea 1997 - 1998

Director general ION COJAR

Director artistic GELU COLCEAG

A C T O R I I . . .

sunt cronică pe scurt a vremii lor...

Tot ce depășește măsura se îndepărtează de scopul teatrului, al cărui rost, dintru-nceputuri și până acum, a fost și este să-ți țină lumii oglinda în față; să-i arate virtuțile adevăratele ei trăsături, lucrului de scârbă propriul său chip, și vremurilor și mulțimilor înfățișarea și tiparul lor.

SHAKESPEARE
Hamlet

De la actorii care joacă din suflet să nu te aștepti la nici un fel de unitate; jocul lor este rând pe rând puternic și slab, cald și rece, plat și sublim. Măine vor da greș tocmai acolo unde astăzi au fost de neîntrecut; și în schimb vor fi de neîntrecut tocmai acolo unde în ajun au dat greș. Pe câtă vreme actorul care va juca chibzuit, după studiul firii omenești, imitând neîntrerupt vreun model ideal, jucând din imaginație, din memorie, va fi unul și același la toate reprezentațiile, mereu cu desăvârșire egal: totul a fost măsurat, combinat, învățat, rânduit în mintea lui; el n-are în declamație nici monotonie, nici sunete false. Căldura își are mersul ei înainte, avânturile, domolirile, începutul, mijlocul, latura ei cea mai înaltă. Sunt aceleași accente, aceleași poziții, aceleași mișcări; dacă de la o reprezentație la alta există vreo deosebire, de obicei ea este în folosul reprezentației din urmă. El nu se schimbă de la o zi la alta: e o oglindă mereu gata să arate obiectele și să le arate cu aceeași precizie, cu aceeași putere și cu același adevăr. Ca și poetul, trebuie să scoată mereu din bogățiile nesfârșite ale naturii, ca să nu-și vadă în scurtă vreme secătuită propria lui bogăție.

DIDEROT
Paradox despre actor

JEROME KILTY

Actor, regizor, autor dramatic. S-a născut la 24 iunie 1922 (Pala Indian Reservation).

A urmat studii de teatru la Guildhall School of Drama din Londra.

Licențiat în litere, 1949, la Harvard University.

A apărut pe scenă pentru prima oară în 1937, în California, pe vremea când era școlar, în spectacolul Faust creat de Max Reinhardt.

A fost unul dintre fondatorii companiei Brattle Theatre, Cambridge, Massachussetts (1948), unde a funcționat ca regizor, producător și actor (1948-1952).

Prima lui apariție pe Broadway s-a produs în octombrie 1950.

Roluri importante: Regele Navarrei din Zadarnicele chinuri ale dragostei, Iago din Othello,

John Falstaff din Henric al IV-lea (Partea I), Benedick din Mult zgomot pentru nimic, rolul titular din Regele Lear de Shakespeare, George din Cui i-e frică de Virginia Woolf? de Edward Albee.

Un succes internațional a cunoscut și adaptarea lui după romanul Idele lui Marte de Thornton Wilder (Berlin, Londra).

Correspondența lui George Bernard Shaw cu Mrs. Patrick Campbell apărea la Londra în 1952 (editor Alan Dent)

și avea să constituie materialul adaptării de succes Dragă mincinosule semnate de Jerome Kilty.

Spectacolul, în regia lui, a văzut lumina scenei la Teatrul Renașterii din Berlin și a primit Premiul Criticii la Festivalul de Teatru de la Berlin în 1961.

Între timp Kilty l-a montat la New York (1959) - și la Londra (Criterion Theatre, 1960),

unde a fost aplaudat și ca interpret.

Publicul parizian l-a apreciat montarea în 1961, iar cel new-yorkez îl vedea și ca protagonist în 1962. Spectacolul s-a bucurat de aprecierea

criticilor la câteva festivaluri europene: Premiul criticii vieneze (1962), Le Batôn du Brigadier (Franța, 1961-1962), Le Palme d'Or (1961-1962), Medalia Centenarului Stanislavski (Moscova, 1962-1963).

În România piesa a fost jucată la Teatrul "Lucia Sturdza Bulandra" - București (Sala Izvor), 1964. Regia: Moni Ghelerter; Teatrul "Odeon" - București (Sala Majestic), Regia: Geta Vlad; Teatrul Maghiar de Stat - Cluj-Napoca, 1968. Regia: Bela Horvath; Teatrul Foarte Mic - București, 1989. Regia: Dana Dima.

Jerome Kilty a fost profesor invitat (Visiting Professor of Drama) la catedra de teatru a Universităților din Oklahoma (1971), Texas (1972), Kansas (1973); titular al Catedrei de Literatură a Univesității Colgate (1974), și regizor asociat la American Conservatory Theatre (San Francisco, 1966-1968). Prima sa apariție la televiziune datează din 1951.

A apărut de atunci în sute de programe și este autor a numeroase piese TV. Printre rolurile sale mai recente, semnalăm Regele Lear (la Festivalul Shakespeare din Nebraska) și Trimisul Curții în premiera mondială a operei lui Robert Di Domenica: Balconul (la Opefa Company din Boston și la Balșol Teatr din Moscova). Piese sale: Dragă mincinosule și Idele lui Marte își continuă cu succes cariera internațională.

Who's Who in the Theatre

GEORGE BERNARD SHAW

(26 iulie 1856 - 2 noiembrie 1950)

Era originar din Irlanda.

Începuturile - la Londra - au fost grele.

Ascensiunea lui mondială a început în 1894, cu plesa Eroul și soldatul (Arms and the Man).

Din clipa în care s-a îndreptat spre creația dramatică, aceasta l-a devenit preocuparea fundamentală. Opera sa dramatică numără cincizeci și șapte de piese, dintre care cităm: Profesia doamnei Warren (Mrs. Warren's Profession), Candida, Nu

putem spune vreodată (You Never Can Tell), Cezar și Cleopatra, Omul și Supraomul (Man and Superman),

Discipolul Diavolului (The Devil's Disciple), Androcle și leul, Casa inimilor sfărâmate (Heart Break House), Maior

Barbara, Sfânta Ioana (Saint Joan).

A primit Premiul Nobel pentru Literatură în 1925.

Debutul ca autor dramatic a avut loc în 1882, la Londra, pe scena Teatrului Independent, considerat pe atunci teatru de avangardă. A venit în teatru relativ târziu - la vârsta de 36 de ani - după ce mai întâi cunoscuse începuturi grele ale vieții, după ce scrisese cinci romane, după ce, ca aderent la "Fabian Society", își definise sub raport politic orientarea socialistă, după ce își fixase în cronici dramatice câteva din ideile sale despre teatru, după ce în căutările sale de ordin intelectual se apropiase de scrierile lui Marx, Samuel Butler și Nietzsche, după ce Wagner și Ibsen îi apăruseră ca spirite modelatoare. De la această dată, timp de trei decenii, a rămas consecvent creației dramatice.

A simțit nevoia dialogului de scenă, pentru a-și exprima prin acesta multe din laturile personalității sale: observator implacabil, pamfletar, critic de artă și critic social, gânditor politic, predicator cu anume reminiscențe puritane în opțiunile lui spirituale, militant socialist, prezență activă în procesele unei epoci frământate și încărcate de probleme, pasionat adesea de contradicții, paradoxuri și răsturnări, în totul o natură generoasă, înțelegând să se pună prin curajul sincerității în serviciul oamenilor și al societății.

Părți întinse din creația sa dramatică exprimă o atitudine de luptă: împotriva unor forme de viață și instituții ipocrite (și mai vechi, dar mai cu seamă contemporane), a snobismului, a prejudecăților, a falselor virtuți puritane, a comerțului ilicit cu sentimentele omenești. Cu egale reliefuli, apar în opera sa și mesaje edificatoare. Să ne gândim, de exemplu, la sensul înalt pe care îl atribuie suferinței (Candida), la iubirea pe care creatorul o datorează nu numai operei sale în sine, ci și fapturii sau fapturilor umane, adesea făcând ca în această aventură să se aprindă lumini, să răsără înțelesuri neașteptate (Sfânta Ioana).

Pieseile lui Shaw stăruiesc încă în bătaia unor controverse. Li se obiectează, printre altele: exces de cerebralitate, prea mult și prea evident tezism, risipă de sarcasm și

ironie, pe alocuri cultivări ale unui anume cinism, goană după paradoxuri, locvacitate, abundență de vervă în căutare de efecte, ignorări malițioase ale sentimentului în favoarea inteligenței, amestec bizar de teme istorice sau sociale cu produse de pură fantezie, câteodată accente de mizantropie sau în orice caz de neîncredere în judecata omenească, un anticonformism devenind adesea prea oratoric, un fel de plăcere crudă și câteodată aproape ireverențioasă în a face reflecții capabile să uluiască ori să deruteze publicul cititor sau spectator, intervenții autoritare ale autorului, fie în descrierea personajelor, fie pentru diferite indicații scenice. Deopotrivă, autorului dramatic i se recunosc și merite unice: inteligență, originalitate, curaj al ideilor și al atitudinilor, pasiune morală, conștiință scriitoricească, dozări savante de umor și seriozitate, o minte activă în continuă efervescență, un ton ferm slujit sub raport literar de un stil elegant și rafinat, o perfectă stăpânire a tehnicii de scenă. În plus, găsim o convingere superioară în ce privește misiunea, elocvența și forța edificatoare a teatrului. În prefața pe care a scris-o la volumul *Piese plăcute*, se afirmă: "Între drama teatrală și istorie sau religie nu am avea dreptul să facem vreo demarcație, tot așa cum nu am putea s-o facem între ținuta teatrală și conduita oamenilor".

ION ZAMFIRESCU

Panorama dramaturgiei universale

STELLA CAMPBELL

(9 februarie 1865 - 9 aprilie 1940)

...născută Beatrice Stella Tanner, actriță engleză cunoscută în epocă pentru întrușiparea unor personaje pasionate și inteligente.

Debutul ei pe scenă a avut loc în 1888 (la patru ani după căsătoria cu Patrick Campbell), iar primul ei rol remarcabil a fost al Paulei Tanqueray în *A doua doamnă Tanqueray* de Sir Arthur Wing Pinero. După doi ani, o juca pe Julieta, dând replica unui Romeo interpretat de Sir Johnston Forbes-Robertson, după care au apărut adesea împreună. În 1907 a creat o Hedda Gabler memorabilă, iar în 1914 a jucat rolul Elizei Doolittle din *Pygmalion*, rol pe care George Bernard Shaw l-a scris special pentru ea. În 1914 s-a recăsătorit (primul ei soț murise în 1900), cu maiorul George Frederick Myddleton Cornwallis-West. S-a bucurat de mare succes în *Mélsande* (*Pelléas și Mélsande* de Maeterlinck, rol reluat în franceză, având-o ca parteneră pe Sarah Bernhardt în *Pelléas*), în *Lady Macbeth*, *Dna Alving* (*Strigoii* de Ibsen), *Magda* (*Magda* de Hermann Südermann), *Clytemnestra* (*Electra* de Sofocle) și *Anastasia* (*Matriarh* de G.B. Stern). A debutat în cinematografie la 68 de ani. Corespondența ei cu Shaw a fost publicată după moartea scriitorului. În ciuda unor îndelungi și frecvente absențe de pe scenă și a unui temperament care făcea extrem de dificilă orice colaborare cu ea, a fost una dintre personajele teatrale remarcabile ale generației sale.

O R E L A Ţ I E

Când ilustrul dramaturg George Bernard Shaw a întâlnit-o pe celebra actriță Stella Campbell, soarta a decis ca această întâlnire să nu rămână fără urmări. Shaw s-a îndrăgostit și a scris *Pygmalion* pentru aceea pe care o iubea. Beatrice / Stella poate că nu a fost insensibilă la gestul lui, dar și-a dat repede seama că Shaw își trăia dragostea în vis, iar ea nu acolo își dorea povestea. Prin urmare avea să se mărite cu dl. Cornwallis-West, căsătorie la care Shaw a reacționat mai întâi cu mânie, apoi cu amărăciune; sentimentele acestea nu aveau să-l părăsească niciodată.

Vreme de treizeci de ani, au corespondat, s-au iubit, s-au urât, s-au certat, s-au înjurat, incapabili însă, atât unul cât și celălalt, să renunțe la partenerul minunat pe care-l descoperise în ființa celuilalt. Dar în timp ce Bernard Shaw urca treptele gloriei și se îmbogățea, frumoasa actriță îmbătrâneea, era alungată din studiouri și de pe scenă, ducând o viață din ce în ce mai plină

de privațiuni și mai singuratică. Când Stella a apelat, în sfârșit, la cel care pretinsese că o iubește, cerându-i ajutorul, Shaw a refuzat-o, găsind în acest refuz cea mai subtilă plăcere pe care ea i-o procurase vreodată: în sfârșit, se putea răzbuna pentru că a iubit-o, pentru că un altul i-a fost preferat și, mai ales, pentru că fusese prea bine înțeles.

Această corespondență - din care s-a născut *Dragă mincinosule* - este mai întâi de toate un document extraordinar asupra teatrului începutului de secol XX. Dar este și povestea pasionantă a unei iubiri imposibile, a unei prietenii - ori a unei urii, nu se știe prea bine - trăite și exprimate de un bărbat și de o femeie pe care caracterul și talentul îi ridica, lucru rar, la înălțimea propriei lor aventuri.

JEAN COCTEAU

"Față de Stella", recunoaște Shaw, "am deschis mormântul copilăriei mele", și de la ea așteaptă "miracolul reînvierii". "Nu cred în moartea sufletului", i-a spus Shaw.

În imaginația lui, Stella suferise o transfigurare, astfel încât a ajuns să fie ceea ce căutase el la Lucinda Elizabeth Shaw și încercase să înlocuiască cu Alice Lockett, Jenny Patterson, Florence Farr, Janet Achurch și Charlotte (soția lui, n.n.).

Ea era pentru el Sfânta Fecioară și Doamna Brună, tovarășa de joacă și colega lui, prietena lui "ca-n povești".

Devenise un mănunchi de dorințe care se revărsau acum, toate, asupra ei. El dorea

"să se bucure de dragostea unei femei precum de iubirea unui copil", și implora:

"... să percep într-o voce omenească niște inflexiuni cum n-am mai auzit, să cred de-a binelea că sunt copil și să vreau să fiu fericit... și brusc să mă trezesc în brațele unei mame - o mamă tânără, și în brațele mele cu un copil care e totuși femeie: toate acestea mă fac să plonjez în spaima cea mai îngrozitoare, de parcă m-aș afla într-o clipă în aer la mii de metri deasupra munților ori a mării ... într-un extaz care nu poate fi decât delirant și care trebuie să se sfârșească pe loc în timp ce eu mă prăbușesc cu capul în jos... Și totuși sunt fericit, așa ca nebunii... Nu mai regret nimic". Misterioasa boală a Stellei nu făcea decât să întărească legătura lor. Mai întâi, Stellei îi plăcea să-l ispitească, scriindu-i pentru a-i spune că doctorul i-a interzis să vadă pe altcineva în afară de el. Și astfel, după cum observa nora ei, Helen Campbell, "Dl. Bernard Shaw venea iar și iar". "Stella, poți să mă chemi oricând ai nevoie de mine", iar el venea în galop, ca scările, câte trei trepte deodată, cu barba-n vânt, la iubita care face să-mi

bată inima mai tare". La aceste întâlniri, stând pe marginea patului îi permitea să-i cuprindă mijlocul cu brațele și se sărutau. Dar nu au mers niciodată mai departe, i-a mărturisit Stella lui Edith Lyttelton; el îi făcea doar avansuri.

Pe măsură ce sănătatea ei devenea mai

PLINĂ DE CAPCANE

precară, relația lor a căpătat o notă mai ambiguă. "Am fost foarte bolnavă", îi făcea ea cunoscut. Uneori din pricina bolii, îl implora "Nu veni, ai răbdare cu mine" -

apoi, aflându-se în altă stare, îl atâta: "Dacă nu vii să mă vezi acum, n-ai să mă mai vezi niciodată". "Te iubesc acum și pentru totdeauna, Stella", îi răspundea ei. Prelungirea stării ei l-a adus la capătul răbdării: "Îmi doresc din toată inima să-ți revii pe loc. Ah, trebuie să te faci bine, trebuie și te vei face! Te voi smulge din pat și te voi zgâlțâi ca să te înzdrăvenesti.

Altfel mă urc și eu în pat și vom pieri împreună în mod scandalos".

Cu toate acestea, ea tot nu și-a revenit. "Patru doctori au plecat de la mine - trei dintre ei au ordinul de *cavaler* și i-au spus lui Hellen să-l caute neîntârziat pe omul pe care-l iubesc și să mi-l aducă, iar lui să i se spună că trebuie să mi se supună întru totul... Orice întârziere ar putea fi fatală".

La începutul anului 1913 ea s-a internat într-un sanatoriu privat pentru investigații iar Shaw a continuat s-o viziteze ori de câte ori avea posibilitatea (...). O încânta și o flata, o făcea să râdă, să uite de boală și

de operație. "Trăind el însuși ca-n vis", mărturisea ea, "mi-a creat o lume de vis". În schimb ea îl lăsa "să se joace cu inima ei", iar el se simțea peste măsură de fericit: "Niciodată nu voi mai fi nefericit". Dacă ar fi fost sănătoasă poate nu ar fi îngăduit ca afecțiunea lor să ajungă atât de departe, dar acum, recunoștea ea, era prea târziu ca să mai facă altceva decât "să accept și să te iubesc". El se simțea în al noulea cer: "Am pășit dincolo de realitate", iar ea îi răspundea din sanatoriu: "Vreau să stau cu tine în fân în bătaia soarelui..."

Stella nu a pierdut niciodată din vedere capcanele care le pândeau relația. Erau destule și pretutindeni. Charlotte, de exemplu. "N-o să-i plac niciodată soției tale", declara ea. În timp ce o iubea pe Stella, Shaw dorea să-i rămână credincios și Charlottei și se lamenta: "Îmi înalț disperat brațele spre cer și întreb de ce nu poate cineva s-o facă fericită pe femeia iubită fără să trebuiască să sacrifice o altă femeie?" Shaw recunoștea că Charlotte, cu sensibilitatea ei, cu susceptibilitatea ușor de aprins, avea nevoie de protecție; și a încercat să îi explice asta Stellei.

Charlotte era mândră; era vulnerabilă față de alte femei; și nu se bucurase nici ea de o sănătate bună - "Am avut un moment de neliniște" Asemenea momente reveneau deseori. Altădată nu părea s-o intereseze unde-și petrecea George după-amiezele. Dar, în acel februarie, fu invadată de bănuieli. Așa că el i-a spus ceea ce părea să știe toată Londra: că în acele după-amieze nu fusese ocupat cu nici o comisie, nici la teatru, ci stătuse cu Stella, care era bolnavă.

Charlotte era distrusă. Pentru prima oară în căsnicia lor, George Bernard Shaw îi ascundea ceva important. În ciuda convingerii că poveștile lui amoroase o amuzau, de această dată nu i-a mai citit corespondența sa cu Stella. Dar dorința lui de a o proteja i-a părut Charlottei un secret vinovat. Nu e de mirare că s-a simțit atât de tulburată și că abia mai respira zăcând din cauza astmului și a bronșitei. - Refuză s-o primească în vizită pe această "cochetă ușor trecută", ceea ce a ofensat-o pe dna Patrick, care începu să deteste figura de "sufragetă" a soției lui Shaw. Dându-și seama că el nu putea să-i fie smuls Charlottei, Stella începu să se joace cu nervii acesteia făcându-l să întârzie mai mult când luau prânzul ori cina împreună, raportând astfel mici victorii și iritând-o la culme pe Charlotte.

ALAN DENT

TEATRUL NAȚIONAL „I. L. CARAGIALE”

PREMIERĂ

DRAMA MINCIN

Con
după scrisorile lui G. B. S
de JERO
Traducere c

George Be
DAMIAN C

Stella C
ADELA MĂ

Muzică
CRISTIAN BUTARIU

Regia tehnică EDUARD MANEA

Sufleor EMILIA PETRESCU

Coordonator Sala

Spectacolul face par

program principal al Teatrului Național „I. L. Caragiale”
pe o scenă profesională. Mara Pașici a absolvit F

Editor coordonator
LIVIU DORNEANU

Ec
VIOLETA

Constantin Vânătoru (director economic), Cristina Popa (contabil șef)
Ing. Ionel Pascu (șef serviciu electronic), Mihaela Nicolae (șef producție), O
Nicolae Ioan (șef atelier tâmplărie), Vasile Mateiaș (șef atelier mecanic), Tu
Constantin Alexandru (șef atelier tapițerie), Teodora Telea (șef atelier m
George Mihai (șef atelier pictură), Viorel Pater (șef atelier sculptur
Eugenia Radu (broderie)

YARDLEY
OF LONDON

Textil Cotton S.A.

"CARAGIALE" BUCUREȘTI

STAGIUNEA 1997-1998

AGĂ POSULE

edie
aw și ale Stellei Campbell
ME KILTY
e Alf Adania

nard Shaw
RÂȘMARU

campbell
RCULESCU

gie
PAȘICI

telier VLAD STĂNESCU

din programul *Primii pași*,
ale" oferă tinerilor regizori absolvenți ai ATF posibilitatea afirmării
cultatea de regie în 1997. Spectacolul constituie lucrarea sa de licență.

tor
CORADET

Fotografii
PAUL ANTONIU

ing. Corneliu Ciolac (ing. șef), ing. Vetură Gavrilă (șef serviciu energetic),
ădiu Hoszko (șef serviciu marketing), Carmen Constantinescu (șef agenție bilete),
lor Vasile (șef atelier croitorie bărbați), Rodica Sandu (șef atelier croitorie femei),
de flori), Ilie Preda (șef atelier boiangerie), Matei Florea (șef atelier cizmărie),
butaforie), Andrei Bathori (șef machiaj), Victoria Voinea (peruci-coafură),
Ion Tudorache (șef mașinist).

Tipar ARTPRINT®
BUCUREȘTI

TEATRUL NAȚIONAL „I. L. CARAGIALE” BUCUREȘTI

PREMIERĂ

STAGIUNEA 1997-1998

DRAGĂ MINCINOSULE

Comedie

după scrisorile lui G. B. Shaw și ale Stellei Campbell

de JEROME KILTY

Traducere de Alf Adania

George Bernard Shaw
DAMIAN CRĂȘMARU

Stella Campbell
ADELA MĂRCULESCU

Muzică

CRISTIAN BUTARIU

Regia tehnică EDUARD MANEA

Sufleor EMILIA PETRESCU

Regie

MARA PAȘICI

Scenografie

DIANA RUXANDRA ION

Lumini ALEXANDRU DOBROGEANU

Sonorizare VASILE VASILE

Coordonator Sala Atelier VLAD STĂNESCU

Spectacolul face parte din programul *Primii pași*,
program prin care Teatrul Național "I. L. Caragiale" oferă tinerilor regizori absolvenți ai ATF posibilitatea afirmării
pe o scenă profesională. Mara Pașici a absolvit Facultatea de regie în 1997. Spectacolul constituie lucrarea sa de licență.

Editor coordonator
LIVIU DORNEANU

Editor
VIOLETA SCORADET

Fotografii
PAUL ANTONIU

Constantin Vânătoru (director economic), Cristina Popa (contabil șef), Ing. Corneliu Ciolac (ing. șef), Ing. Vetură Gavrilă (șef serviciu energetic),
Ing. Ion Pascu (șef serviciu electronic), Mihaela Nicolae (șef producție), Ovidiu Hoszko (șef serviciu marketing), Carmen Constantinescu (șef agenție bilete),
Nicolae Ioan (șef atelier tâmplărie), Vasile Matciay (șef atelier mecanic), Tudor Vasile (șef atelier croitorie bărbați), Rodica Sandu (șef atelier croitorie femei),
Constantin Alexandru (șef atelier tapițerie), Teodora Telea (șef atelier mode flori), Ilie Preda (șef atelier boiangerie), Matei Florea (șef atelier cizmărie),
George Mihai (șef atelier pictură), Viorel Pater (șef atelier sculptură-butărie), Andrei Buthori (șef machaj), Victoria Voinea (peruci-coafură),
Eugenia Radu (broderie), Ion Tudorache (șef mașinist).

YARDLEY
OF LONDON

Textil Cotton S.A.

Tipar ARTPRINT®
BUCUREȘTI

DUEL DE

Un spectacol longeviv cu Adela Mărculescu și Damian Crășmaru a fost, în deceniul trecut, între patru ochi de Al. Ghelman. S-a jucat nouă stagiuni. Nouă...? O piesă în două personaje, cum dă de înțeles și titlul, e, prin restricție, un recital actoricesc. Pe care protagoniștii îl pot susține strălucit, ca o probă de indiscutabilă virtuozitate, cu aprecieri unanime și aplauze entuziaste, o stagiune, două, trei. Dar nouă? ... Și trebuie să mai spunem că în acea perioadă se juca piesa și între alți "patru ochi", cu alți protagoniști și altă regie. Reușită și ea, ca probă de virtuozitate, dar parcă versiunea Adela - Damian avea niște nuanțe de teatralitate în plus, sau mai adânci, ceva ca o reverberație în suflet care se prelungea dincolo de joc. Nouă stagiuni? Nu știu ce se petrecea între patru ochi în scenă, între Adela și Damian. Poate nici nu se vedeau - se căutau, privindu-se și își descopereau personajele, jocul. Și jucându-se, se descopereau pe ei, cu suferințele și bucuriile ființei fragile care trăiește un destin imperfect, aspiră la sublim și se luptă cu derizoriul, rizibilul și meschinăria, plânge poate fără lacrimi și strânge din dinți să nu urle când nedreptatea e prea mare. Și simțindu-se descoperiți, se apărau reintrând în personaje, în joaca teatrului. Poate că între ei era o luptă, de a forța descoperirea ființei dincolo de personaje și de a-i păstra, totuși, misterul, mascând-o. O luptă? Dar era o luptă frumoasă, atunci, sfințită cu harul talentului și al artei adevărate.

Nu știu ce ochi are Damian Crășmaru. Dar știu că Adela Mărculescu are două migdale. Cineva a luat două migdale negre, a desenat un cerc în jurul lor de care a prins spice tot negre, le-a suit pe două picioare și le-a zis Adela. Într-o parte mediteraneană a continentului, unde iluziile sunt castele, i s-ar fi spus Dona Adela. Și poate că așa ar trebui să-i spunem și noi, cu reverența cuvenită seniorei care s-a născut dintr-o pictură rară, de inspirație ghidușă. Și când rostește câteva cuvinte, pe gamă de violoncel, cu repeziciuni sprintare sau alunecări de tonuri grave, tulburătoare, chiar așa îi spunem - Dona cu două migdale. Lângă care aceleași castele cu plămui au adus un hidalgo, un Don ... cavalier călit în multe bătălii îndârjite

TEATRALITATE

pasionat și biruitor, domnul Damian. Cu o spadă ascunsă, în vârful căreia a prins o floare...

Dau într-un almanah peste câteva rânduri adresate de un tulburător trubadur Donei Adela: "Adela mea scumpă, / Ești strălucită și strălucitoare. Să fi mândră, te rog, că nimeni nu-ți seamănă. / Te-am ascultat uimit cu o fericită mirare. Te-am ascultat trăind acea clipă, acea fracțiune de viață dureroasă. Remember a tinerețelor mele. / Te sărut, dulce Adela. / Emil Botta" (Gong 89). Uimit cu o fericită mirare... Poate fi mândră seniora brună de o asemenea mărturisire. Care naște poezie. Cu treizeci de ani în urmă, un regizor de televiziune o distribuia în rolul principal din *Suflete tari* de Camil Petrescu, Ioana Boiu. Ființă semeată, inteligentă, seducătoare, de viță nobilă, pentru care tânărul bibliotecar Andrei Pietraru își pune viața în joc ca s-o cucerească. Era semeată Adela Mărculescu în acel rol, jocul ei avea într-adevăr inteligență și seducție, croit pe o strună viguroasă de "suflet tare". S-a mai întâlnit cu personaje de Camil Petrescu pe scenă, în nuanțări distincte, cu feminitate și devotament marcat când era soția lui Danton într-un monumental spectacol, sau cu frenezie pasională în *Dona Diana*. A compus cu inteligență și tremur dramatic roluri cu reverberație în *Poveste din Hollywood* de Neil Simon, *Un anotimp fără nume* de Sorana Coroamă-Stanca, *Părinții teribili* de Jean Cocteau. Când muzele mai sprintare i-o cer, schimbă registrul într-o alură jucăușă, veselă, cu nerv și spontaneitate, în comedii - *Vera Louise Simmons* în *Harvey* de Mary Chase, *Raluca Filimon* în *Omul care a văzut moartea* de Victor Eftimiu. Damian Crășmaru l-a căutat pe Hamlet, ca orice cavaler autentic al scenei. "Am vrut foarte mult să joc Hamlet", mărturisea nu de mult într-un interviu (*Scena și lumea*, 1/1996): "s-a întâmplat că anii au trecut ușor și eu nu mai pot să mă gândesc la acest rol". Peste patruzeci de ani de scenă au trecut ușor, domnule Crășmaru? poate repede... "Am vrut să joc Don Juan de Molière. Îl vedeam filozofând, ca un arc de idei care trece peste secole". Tot o aspirație hamletiană. Pe care, dacă n-a fost s-o îplinească la întâlnirea cu prințul râvnit din castel, a transpus-o, în date mai realiste și pronunțate, în tragedia iubirii frânte a lui Othello, în sacrificiul nobil al lui Tybalt din *Romeo și Julieta*, în

detașarea aristocrată a contelui Orsino din A douăsprezecea noapte, în marile frământări ale lui Henric al II-lea Plantagenet din Beckett de Jean Anouilh, în finețea psihologică a mascării propriilor sentimente ale lui Cyrano de Bergerac. Cine putea să fie actorul romantic Mihail Pascaly din Căruța cu paiate de Mircea Ștefănescu, atunci când Mihai Berechet a montat piesa într-un memorabil spectacol? Damian Crășmaru... Chip dăltuit pentru teatru, cu păr ondulat, fața brăzdată de arabescuri, voce de vers care nu intona rimele, ci le accentua cu o lucidă tentă de parodie, gesturi largi care mimau cu umor afectarea. Și când, mai recent, o tânără regizoare și-a propus să monteze Năpasta de I.L. Caragiale, într-un spectacol - mă rog - grăbit, pe cine a distribuit în dificilul rol al lui Dragomir? Pe Damian Crășmaru, a cărui față spunea multe despre vina ce lupta cu îndârjire s-o mascheze și a cărui forță dramatică exploda în replici tari, tăioase, însângerate. A fost "un bărbat bine", cu știință a compunerii și dozare a gesturilor, Nae Gîrimea (D-ale carnavalului de I.L. Caragiale), "elegant, fermecător, avid de glorie", Stephan von Sala (Drumul singurătății de A. Schnitzler). A fost Seneca (Teatrul în vremea lui Nero și Seneca de E. Radzinski), și, desigur, Don Manuel (Doamna nevăzută de Calderon) Don Felipe (Castiliana de Lope de Vega) și Fabrizio (Hangița de Carlo Goldoni), a fost Cabinierul, comparat pentru creație cu un actor englez de film. Dar ați văzut Harvey? comedia de o fascinantă poezie a lui Mary Chase, în care un personaj poartă cu sine un mare iepure alb nevăzut, cu care contrariază semenii, pe care a montat-o Tudor Mărcăscu? Unul dintre contrariați, William Chumley, e Damian Crășmaru, care joacă sincer alertat deruta, cu voluptate și savoare trecerea în plăsmuire, în acceptarea simbolului generos. Și ghiduș. Ca și partenera sa, cu migdale, Adela Mărculescu.

Stop. Nu le fac eu fișa de creație aici. Să-l lăsăm să joace această cuceritoare piesă a lui Jerome Kilty, care a prilejuit renumite creații unor mari actori ai lumii, și la noi, cândva, lui Fory Eterle și Beate Fredanov și să savurăm paradoxurile unui veritabil duel de teatralitate. Cu reverență...

CONSTANTIN PARASCHIVESCU

TEATRUL EXISTĂ PRIN ACTOR

Actorul este instrumentul viu, fragil și capricios prin care teatrul dăinuie; responsabilitatea regizorului constă în deschiderea emoțională a actorului. În timpul repetițiilor actorul trebuie să aibă curajul confesiunii prin joc. Pentru că un rol reușește atunci când actorul se dezvăluie în toată profunzimea prin arta sa, când își mărturisește psihologia cea mai intimă pe scenă. Actorii nasc un personaj din dureri, din împliniri și neîmpliniri, din carnea lor. Ei dau cu împrumut personajului un gest de-al lor, o intonație și personajul capătă viață; iar actorul dispăre...

Actorul este mijlocitorul între scriere și oralitate, iar în actor vibrează tot timpul momente de viață - fie ele chiar și uitate - cuvinte, imagini, sunete și senzații.

În consecință, interpretabilitatea unui text este infinită datorită diversității experimentelor umane individuale.

MARA PAȘICI

O ÎNȚELEGERE PE CUVÂNT DE ONOARE

O bună bucată de vreme Stella Campbell l-a tot presat pe Shaw să o lase să publice "scrisorile iubite" a căror inspiratoare a fost. "Despre ce-ai scris? a întrebat-o Shaw. Despre viața ta sau despre a mea, sau despre amândouă?"

El se referea la viitoarea ei carte numind-o "Autobiografia unei vrăjitoare"; ea i-a dat titlul: "Viața mea și câteva scrisori". Nu se comitea "nici o indiscreție" în carte, îl asigura ea.

"Nici vorbă de amor. Joey, nu fii prostuț". Știind câtă nevoie avea ea de bani ("Biata femeie, rar pune mâna pe o hârtie de o sută de lire"), Shaw i-a scris editorului ei că făcuse cu ea o înțelegere pe cuvânt de onoare conform căreia el nu avea să ceară drepturi de autor asupra

corespondenței lui. Apoi lăsa totul în grija ei.

Înțelegere pe cuvânt de onoare! În grija ei? Oare îl fermecase din nou? Fiindu-i atrasă atenția de către Charlotte asupra implicațiilor a ceea ce făcuse, el i-a cerut Stellei să-i trimită șpalții, pentru a putea repera eventualele pericole pe care ea le-ar fi trecut cu vederea. Stella n-a avut curajul să-i arate toți șpalții, dar a făcut o copie a corespondenței pe care o propunea spre publicare. "Oamenii vorbesc vrute și nevrute", dar nimeni nu va gândi vreodată altceva decât - "ce frumoase scrisori și ce om drăguț ești tu" i-a spus ea. "Nu cred că Charlotte nu mă va înțelege și nu cred că va socoti acceptarea publicării scrisorilor drept altceva decât un panăș la pălăria ei."

Scrisorile au ajuns la Ayot St. Lawrence puțin după Crăciun în 1921 și l-au îngrozit. Nu a îndrăznit să i le arate Charlottei. "A le dezvălui ar fi la fel de imposibil - o avertiză el pe Stella, pe cât ar fi să arunc hainele de pe tine ori de pe mine în plină stradă". Singura șansă a scrisorilor era să le publice el.

Ea nu avea de ales. "Îți trimit scrisorile în șpalți ... Te rog, fii bun și lasă-mă să fac așa cum vreau eu... Spune-i Charlottei să nu-și facă griji..." Sfătuind-o chiar să vândă corespondența unui milionar american, el s-a apucat să facă tăieturi în textul ce urma să fie publicat. "Comoara mea, draga mea, iubita mea, adorată și sfântă prietenă a sufletului meu" s-a redus la "prietena mea sfântă și adorată" etc. Ceea ce rămânea, își spunea el, e de zece ori mai mult decât s-ar fi așteptat orice editor. (...)

"Mi-ai stricat cartea", a obiectat ea.

"Ai stricat povestea... Lei cumînți, hârjonindu-se ... E trist într-adevăr; te târăști pe pământ, în loc să zbori în înălțimi - asta faci înlăturând acele scrisori minunate".

Shaw încercase să o liniștească pe Stella și să n-o chinulască pe Charlotte. "Trebuie să mai adaugi niște scrisori", se adresă el Stellei, disperat.

"Nu poți să apari ca o frumusețe celebră care nu a făcut decât o cucerire: un bătrân tâmpit de 56 de ani." Adevărul este că Stella a fost mai curând temută decât iubită de bărbați, iar corespondența ei cu Shaw a fost unică. Iată de ce era atât de supărată.

Aceste scrisori "masacrate" erau, după părerea ei, "singurul lucru nesincer din carte" și aveau "tot atâta legătură cu dragostea cât pălăria mea". Iar el nu putea decât să recunoască. "Urăsc toată povestea asta fiindcă nu e posibil să o prezinți

publicului în toată simplitatea ei adevărată", explica Shaw, "și nu e cinstit să o deghizezi, și nu e loial să pretinzi că totul a fost jucat. Pentru mine a contat mai mult decât pentru tine; și mai contează și acum cu mult mai mult. Faci un lucru îngrozitor - numai de ți-ai da seama".

Fiind jignită mai mult decât se aștepta, Stella și-a scos ghearele. "Nu mă mai amuzi deloc. Ai dat înapoi - e mutarea ta preferată... Data viitoare când încerci să fascinezi o actriță, nu o mai folosi ca pe un mijloc de tachinare a Charlottei - iată lucrul cel mai urât pe care l-ai făcut." Dacă Charlotte era distrusă, atunci Stellei "îi părea sincer îngrozitor de rău." Dar "eu am de gând să public exact ceea ce îmi place mie"... a amenințat ea.

Cartea ei urma să apară în serial din luna mai 1922 în *New York Herald* unde fuseseră trimiși șpalții cu rândurile tăiate de Shaw, dar încă lizibile. "Ah, Joey - ah, vai! Tocmai am văzut *New York Herald*, au lăsat scrisorile întregi, după ce promisese să țină cont de

tăieturi", s-a scuzat Stella. "... Sunt foarte nefericită fiindcă știu cât ai să te superi."

El s-a supărat într-adevăr - din cauza Charlottei. În ceea ce-l privea considera că publicarea unei scrisori de dragoste era o "expunere indecentă." Dar dacă Stella o socotea "o declarație splendid de curajoasă... eu nu mai am nici un argument împotriva: fiecare simte în felul lui", îi explica el lui G.K. Chesterton. "Ea are tot dreptul să aibă părerea ei, ca și scrisorile ei. Nu pot să chem poliția... nu am cum s-o controlez. Nu pot nici măcar s-o contrazic... Și, de fapt, a fost minunat atât cât a durat. Totuși, nu se cădea să facă lucrul ăsta îngrozitor."

Dar întotdeauna îi plăcuse felul ăsta îngrozitor de a fi al Stellei. "Te iert pentru scrisori pentru că există undeva o stea unde tu ai avea dreptate în legătură cu ele", îi scria el, "și pe aceea stea trebuia să ne fi născut noi doi."

ALAN DENT

Shaw și D-na Patrick Campbell
Correspondență

